

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ В УМОВНО-ДОСТРОКОВОМУ ЗВІЛЬНЕННІ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД І СЬОГОДЕННЯ

У статті на базі історико-правового дослідження висловлено пропозиції щодо вдосконалення концепції контролю громадськості за виконанням покарань, зокрема в частині умовно-дострокового звільнення.

Ключові слова: пенітенціарна система, покарання, соціальний патронаж, спостережна комісія, умовно-дострокове звільнення.

Українське суспільство занепокоєно низьким рівнем моральності, правосвідомості та правової культури, що обертається необмеженим колом проступків і правопорушень, які за певних обставин можна розглядати і як злочинні. Разом із цим зростання суспільно небезпечних діянь підштовхує до серйозних пошуків боротьби зі злочинністю, особливо на тлі процесів глобалізації. У більшості західноєвропейських країн із середини 90-х рр. XX ст. стає популярною політика нульової терпимості, коли поступово скорочується значна кількість засуджених до позбавлення волі за рахунок декриміналізації окремих діянь, застосування альтернативних видів покарань, певних видів звільнення від виконання та відбування покарань. Таким чином, у сучасному суспільстві створюється можливість не виключати значну кількість громадян з політичного, економічного, соціального, трудового, культурного життя суспільства.

У жовтні 2012 р. Указом Президента України затверджена Концепція державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, дія якої розрахована до 2017 р. Особливу увагу Державна пенітенціарна служба України приділяє розробці нових форм співпраці із суб'єктами громадянського суспільства, які спрямовані на вдосконалення системи стимулювання засуджених до законслухняної поведінки та їх ресоціалізації шляхом запровадження поетапної зміни умов тримання [13].

Щоб зрозуміти, чи можна вирішити питання про запобігання постпенітенціарному рецидиву, у тому числі серед умовно-достроково звільнених, за допомогою участі громадськості в цьому інституті кримінального права, вважаємо за необхідне звернутися до історико-правового досвіду.

Метою статті є на базі історико-правового дослідження розглянути можливі шляхи вдосконалення чинного законодавства в частині кримінального, кримінально-процесуального та кримінально-виконавчого кодексів України, що регулюють участь громадськості, зокрема, у вирішенні питання щодо умовно-дострокового звільнення.

Введення в пенітенціарну систему умовно-дострокового звільнення як загального засобу покращення її функціонування було здійснено в Російській імперії у 1881 р. при розробці проекту Кримінального уложення. Редакційною комісією умовно-дострокове звільнення було визнано "необхідним доповненням будь-якої раціонально влаштованої тюремної системи" [16, с. 53–54]. Поданий для обговорення проект цього інституту кримінального права отримав підтримку з боку вчених-криміналістів і практиків. Проте деякі з них (С.П. Мокринський, К.Я. Янович-Яневський, М.В. Духовський, С.К. Гогель) висловили сумніви з приводу доцільності введення умовно-дострокового звільнення, з огляду на неможливість його практичної реалізації. Однією з найважливіших перешкод науковці визнали відсутність системи допомоги, нагляду та контролю за цією категорією осіб у суспільстві, зокрема, тюремного патронажу.

Висловлюючись щодо умовно-дострокового звільнення, криміналісти зазначали, що вирішення проблеми практики застосування цього інституту (недосконалість тюремних органів і поліції) забезпечувалася б шляхом "такої організації умовного звільнення, при якій роль поліції була б зведена до мінімуму, органам управління не належало б рішення й домінуюче значення, а застосування умовного звільнення надавалося б або суду, або спеціально на те створеним місцевим колегіальним установам", до складу яких обов'язково включались би представники суспільства. На думку С.К. Гогеля, інститут умовно-дострокового звіль-

нення "найтіснішим, безперервним чином пов'язний з прогресивною тюремною системою". Але, не торкаючись форми умовно-дострокового звільнення, яка б могла бути застосована в Російській імперії, С.К. Гогель визнав можливість введення цього інституту лише за умови створення громадського тюремного патронажу при кожному місці ув'язнення [3, с. 123–124].

Питання про введення інституту умовно-дострокового звільнення також стало основною темою дебатів на Другому з'їзді руської групи Міжнародного союзу кримінального права (Санкт-Петербург, 1900 р.). Запропонований проект, з яким виступив на з'їзді М.В. Духовський, передбачав передачу умовно-достроково звільнених під контроль та нагляд громадського тюремного патронажу [9, с. 96]. З його доповіді одразу стало зрозумілим, що така категорія засуджених потребує, з одного боку, підтримки й допомоги, з іншого – нагляду та контролю, який повинні здійснювати не правоохоронні органи, а саме громадськість, шляхом запровадження патронажу. Відсутність патронажних громадських об'єднань більшість делегатів визнали перешкодою до введення умовно-дострокового звільнення. Тому з'їзд закликав до якнайшвидшого вирішення питання про запровадження таких установ у Російській імперії.

На Третьому з'їзді руської групи Міжнародного союзу кримінального права (Москва, 1901 р.) було прийнято рішення про необхідність створення спочатку місцевих (губернських, повітових) товариств патронажу. Згідно зі запропонованою концепцією А.А. Піонтковського стосовно неповнолітніх, які утримуються у виховно-виправних установах, передбачалося передавати їх "під патронаж та нагляд осіб, гідних довіри" [9, с. 221]. Результатом роботи Третього з'їзду руської групи Міжнародного союзу кримінального права стало створення на чолі з І.Я. Фойницьким комісії для підготовки проекту Нормального статуту місцевих товариств патронажу, який 10 вересня 1908 р. був затверджений Міністерством юстиції [17, с. 256–289].

І лише після початку процесу запровадження мережі патронажних товариств над звільненими, 22 червня 1909 р. був прийнятий Закон "Про умовно-дострокове звільнення" [7]. Він наділяв членів товариства патронажу, благодійно-тюремних комітетів, а також лікарів, духовних осіб, що перебували при місцях позбавлення волі, правом подавати клопотання про умовно-дострокове звільнення засуджених, а також висувати своїх представників для участі в роботі Особливого засідання, на якому вирішувалося це питання. Згідно зі ст. 7 цього Закону, легітимність Особливого засідання визнавалася у разі обов'язкової присутності не лише судді, начальника місця ув'яз-

нення, а також представника тюремно-благодійного комітету або громадського патронажу. Відповідно до ст. 15 Закону "Про умовно-дострокове звільнення", було встановлено, що засуджені, достроково звільнені, на весь невідбутий термін позбавлення волі передаються під нагляд і піклування товариства патронажу або Піклувального про тюрми товариства. Цим же органам передавалися у розпорядження зароблені засудженими під час відбування покарання гроші.

Більшість науковців вважає, що цей закон, який регламентував умовно-дострокове звільнення та визначив місце й роль у цьому інституті громадськості, проіснував у незмінному вигляді до жовтневої революції 1917 р. [6, с. 147], однак це не зовсім правильно. Після лютневої революції 1917 р. розпочався новий етап реформування системи виконання кримінальних покарань. Перебування влади в руках Тимчасового уряду значною мірою позначилося на пенітенціарній політиці держави. Незважаючи на збереження основ пенітенціарної системи практично в незмінному вигляді, зміна суспільно-політичного ладу викликала необхідність її реформування, пристосування до нових умов життя держави. Тимчасовий уряд почав розробку нової концепції виконання покарань. Начальник Головного тюремного управління О.О. Жижиленко в наказі від 18 березня 1917 р. № 3 підкреслював, що "боротьба зі злочинністю, обмежена лише застосуванням покарання, ніколи не може дати сприятливі результати. Вона лише тоді може досягти успіху, якщо нарівні з покаранням будуть застосовуватися й інші заходи оздоровлення суспільства. Як би не було поставлено тюремне виховання, воно само по собі не може належним чином виконати свої завдання, якщо не буде застосовано ніяких заходів піклування про подальшу долю осіб, що відбувають покарання" [4, с. 11].

Голова Тимчасового уряду О. Керенський 1 серпня 1917 р. підписав Постанову "Про умовне дострокове звільнення", після опублікування якої 12 вересня 1917 р. в офіційному урядовому виданні – "Віснику Тимчасового Уряду" № 151 (197) – Закон від 22 червня 1909 р. фактично втратив чинність. Що стосується повноважень громадськості, то вони в основному залишилися незмінними. Зберегли свої функції патронажні товариства над звільненими з місць позбавлення волі. У новій постанові про умовно-дострокове звільнення за ними залишалися функції клопотання про застосування умовного звільнення та контролю за цією категорією засуджених на строк не менше ніж шість місяців. Ця постанова розширила коло суб'єктів, які отримали право порушення питання про умовне звільнення засуджених, зокрема, до них були

віднесені не лише духовні особи, лікарі, а також і вчителі [8]. Отже, незважаючи на короткотерміновість перебування при владі, Тимчасовий уряд прийняв важливий законодавчий акт про умовно-дострокове звільнення, який, з одного боку, зберіг стару систему благодійних та піклувальних товариств над звільненими, а з іншого – розширив межі застосування цього інституту, зокрема щодо можливості участі громадськості.

Після жовтневого перевороту 1917 р. й проголошення 11–12 грудня 1917 р. радянської влади в Україні, попри те, що нова влада намагалася позбавитися всього того, що було пов'язано із царською Росією, умовно-дострокове звільнення не було відмінено, навпаки, його корисність і значущість були оцінені високо. Інститут умовно-дострокового звільнення був регламентований Декретом Ради народних комісарів України від 21 березня 1919 р., статті якого надавали право на дострокове звільнення місцевим виконавчим комітетам, юридичним відділам каральних підвідділів Народного комісаріату юстиції. Коло суб'єктів, які могли подавати клопотання про дострокове звільнення, кардинально змінилося; ми бачимо важливу новацію: право порушувати клопотання, крім адміністрації місць позбавлення волі, отримали всі засуджені та їх близькі родичі, причому саме засудженим належала переважна ініціатива [2, с. 150–151], а громадські установи втратили свої повноваження.

Інститут умовно-дострокового звільнення набув подальшого розвитку в Декреті Ради народних комісарів "Про позбавлення волі, умовне дострокове звільнення й умовне засудження" від 12 листопада 1921 р., в якому Раднарком постановив встановити загальні основи позбавлення волі для осіб, які визнані небезпечними для Радянської республіки, і можливості її заміни іншими видами покарання. Згідно із цим Декретом радянської влади, право клопотання про умовне дострокове звільнення отримали самі засуджені, їх близькі родичі, радянські установи, партійні, профспілкові та інші організації, які саме організації належать до інших, не вказувалося. Право на подання про застосування передавалося у місцеві, так звані розподільчі, комісії. До складу розподільчих комісій передбачалося включення представників радянської громадськості, а саме членів рад робітничих і селянських депутатів. Подання розподільчої комісії, у свою чергу, передавали до судових органів, які й виносили остаточне рішення, причому в усіх випадках розгляд подання відбувався в присутності експерта розподільчої комісії [2, с. 348–352].

Участь громадськості у вирішенні питання про умовно-дострокове звільнення була закріплена в Кримінальному кодексі УСРР

1922 р., який окреслив коло суб'єктів, що могли здійснювати клопотання про його застосування: засуджений, його близькі, організації, установи та посадові особи. Як бачимо, у кодексі відсутня конкретизація, які саме організації, установи та посадові особи здійснюють клопотання. Згідно з кодексом, загальне керівництво системою виконання покарань на місцях повинно було здійснюватися через губернські розподільчі та створені при кожному окремому місці позбавлення волі спостережні комісії.

Прийнятий у 1925 р. Виправно-трудоий кодекс УСРР надав право клопотання про умовно-дострокове звільнення до суду спостережним комісіям через розподільчі, які частково склалися з представників радянської громадськості, рад робітничих і селянських депутатів. З моменту прийняття кодексу почалося значне зростання кількості справ про дострокове звільнення, як відбувалася процедура розгляду справ у спостережних та розподільчих комісіях, детально описано в роботі О. Кербер [12].

З кінця 30-х до початку 50-х рр. минулого століття у зв'язку з встановленням у державі тоталітарного політичного режиму кримінальний і виправно-трудоий кодекси фактично втратили чинність, законодавча регламентація відбування покарань була витіснена відомчими актами, а судова влада почала підмінюватися особливими нарадами. У 1939 р. був скасований інститут умовно-дострокового звільнення. З Основ кримінального законодавства СРСР та кримінальних кодексів союзних республік, у тому числі України, були виключені статті, які передбачали цей вид дострокового звільнення. Майбутнє показало, що скасування умовно-дострокового звільнення призвело до суттєвого обмеження прав засуджених, позбавлення їх стимулу до виправлення, а також ускладнило процес їх виправлення. У тому ж 1939 р. припинилась діяльність спостережних комісій як органів, через які громадськість здійснювала можливість впливати на виконання покарань, у тому числі застосовувати елемент прогресивної системи, умовно-дострокове звільнення, і була відновлена лише в 1956 р. у зв'язку зі зміною політичної ситуації в СРСР.

У середині 50-х рр. ХХ ст. було визнано за необхідне відродити спостережні комісії як форму громадського контролю за діяльністю виправно-трудоих установ (ВТУ). У 1957 р. в усіх союзних республіках колишнього Радянського Союзу були прийняті положення про спостережні комісії. Положення передбачали з метою посилення громадського контролю за діяльністю ВТУ створення при виконкомах районних і міських рад депутатів трудящих тих районів і міст, на території яких розміщувалися ВТУ спостережних комісій. А 25 грудня 1958 р. були прийняті Основи кримінального зако-

нодавства СРСР та союзних республік, в яких ст. 44, 45 закріпили єдиний порядок подання до умовно-дострокового звільнення, що повинно було вноситися спільно з органом, який виконує покарання, і спостережною комісією при виконавчому комітеті місцевої ради депутатів трудящих (стосовно неповнолітніх поряд зі спостережною комісією правомочно вирішувати це питання також була комісія в справах неповнолітніх). Відповідно, ця норма перейшла у ст. 52 та ст. 407 Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів УРСР 1960 р. КК УРСР 1960 р. чітко прописав у ч. 3 ст. 52, що "умовно-дострокове звільнення від покарання застосовується судом за місцем відбування покарання засудженим за спільним поданням органу, який відає виконанням покарань і спостережної комісії...". Указом президії Верховної Ради УРСР 28 лютого 1967 р. було затверджено Положення про спостережні комісії при виконавчих комітетах місцевих рад народних депутатів УРСР, у якому прописано абсолютно новий порядок формування цих органів. Згідно зі ст. 2, спостережна комісія формувалася виключно з представників радянської громадськості, депутатів рад, представників профспілкових, комсомольських та інших громадських організацій і трудових колективів (з-поміж досвідчених вихователів, ветеранів праці, пенсіонерів-учителів, медичних працівників, офіцерів запасу та інших). Серед інших було відновлено право спостережних комісій входити спільно з органами, які виконують покарання, до суду з поданням про умовно-дострокове звільнення. Одним з основних завдань спостережних комісій було визнано надання необхідної допомоги у трудовому і побутовому влаштуванні особам, звільненим з місць позбавлення волі [11].

Прийнятий у 1970 р. Виправно-трудоий кодекс УРСР детально регламентував виконання покарання у виді позбавлення волі, у тому числі дострокового звільнення засуджених, і ще більшою мірою закріпив участь громадськості в особі спостережних комісій у цьому процесі [6, с. 221]. Таким чином, громадськість через спостережні комісії отримала право контролювати й безпосередньо брати участь у виконанні покарань, зокрема, застосувати умовно-дострокове звільнення.

Отже, більш ніж двохсотрічна історія застосування умовно-дострокового звільнення до засуджених підтвердила необхідність дієвої участі громадськості в застосуванні цього інституту кримінального права, починаючи з моменту підготовки до звільнення й завершуючи контролем та допомогою після. Історичний досвід пропонує два шляхи реалізації цього процесу. Перший – через створення громадських патронажних товариств, які повинні не лише клопотати

про застосування умовно-дострокового звільнення, а й здійснювати контроль над звільненими, надавати їм матеріальну, моральну та юридичну підтримку. Другий – через спеціальні органи, спостережні комісії, які б мали право на вирішення питань про зміну правового становища засудженого, яка виражалася в можливості, зокрема, подання до суду щодо умовно-дострокового звільнення.

З проголошенням незалежної України одним із важливих засобів сприяння пенітенціарним установам у створенні умов для забезпечення прав і законних інтересів осіб позбавлених волі була визнана участь громадськості. А основною формою контролю громадськості за виконанням покарань – спостережні комісії. Саме за ними залишено право брати участь у процедурі умовно-дострокового звільнення від відбування покарання. Члени цього громадського інституту беруть участь у засіданні комісії установ виконання покарань під час розгляду питань про внесення до суду подань щодо умовно-дострокового звільнення засуджених від відбування покарання й надають оціночні підстави звільнення, передбачені ч. 2 ст. 81 Кримінального кодексу України 2001 р. (КК України), що виражені у формулюванні "засуджений сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення". Визначаючи саме ці підстави, суд і повинен з'ясувати, чи дотримувався засуджений правил внутрішнього розпорядку, чи не скоював він останнім часом порушень стосовно режиму відбування покарання або інших правопорушень, який вплив він справляв на інших засуджених, у чому саме виявляється його належне ставлення до праці.

Проблема, що виникла у зв'язку з прийняттям нового Кримінального кодексу, пов'язана з тим, що в ст. 81 КК України, яка регламентує умовно-дострокове звільнення від відбування покарань, відсутні посилання на органи, які подають подання та визнають засудженого таким, що довів своє виправлення й саме до нього може бути застосовано цю підставу звільнення від відбування покарання, як це було раніше у КК УРСР 1960 р.

Звільнення від відбування покарання на підставі умовно-дострокового звільнення регламентується також ст. 152, 154 чинного Кримінально-виконавчого кодексу України. Згідно із ч. 3 ст. 154, "орган або установа виконання покарань надсилає подання до суду у порядку, встановленому кримінально-процесуальним законодавством", тобто про участь спостережних комісій також не йдеться [15, с. 544].

І лише Кримінально-процесуальний кодекс України 1960 р., який був чинним до листопада 2012 р., у ст. 407, встановлюючи певний процесуальний порядок умовно-дострокового звільнення від покарання,

зберігав норму, у якій зазначено, що таке звільнення застосовується "суддею районного суду за місцем відбуття покарання засудженим за спільним поданням органу, що відає виконанням відбування покарання, і спостережної комісії" [14].

З метою правильного застосування судами законодавства про умовно-дострокове звільнення, а точніше ліквідації прогалин у КК України 2001 р., в тому числі стосовно кола осіб, що складають подання до суду, п. 15 Постанови Пленуму Верховного Суду України "Про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання і заміну невідбутої частини покарання більш м'яким" від 26 квітня 2002 р. № 2 було визначено, що подання до суду є спільним – органу, що відає виконанням покарань, і спостережної комісії [12].

Нормативно-правовим актом, який конкретизував правовий статус спостережних комісій, у тому числі щодо права на участь у процедурі умовно-дострокового звільнення, стала Постанова Кабінету Міністрів України № 429 від 1 квітня 2004 р., яка затвердила Положення про спостережні комісії. У Положенні наголошено на участі цього громадського органу в порядку застосування умовно-дострокового звільнення від відбування покарання та заміни невідбутої частини покарання більш м'яким. Причому в Коментарі до Положення підкреслено, що спостережні комісії готують подання згідно з вимогами ст. 81 та 82 КК України [10, с. 24].

Однак на сьогодні у зв'язку з прийняттям та набранням чинності 19 листопада 2012 р. новим Кримінальним процесуальним кодексом України (КПК України) знов не можна однозначно визначити роль спостережних комісій при погодженні подань органів і установ виконання покарань щодо умовно-дострокового звільнення від відбування покарання.

Розділом 8 "Виконання судових рішень" передбачено, що під час виконання вироків суд має право вирішувати питання щодо умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, заміну невідбутої частини покарання більш м'яким (ч. 2, 3 ст. 537 КПК України).

Аналізуючи зміст ст. 539 КПК України "Порядок вирішення судом питань, пов'язаних з виконанням вироку", можна зробити висновок, що умовно-дострокове звільнення або заміна невідбутої частини покарання більш м'яким судом може бути здійснено двома шляхами: 1) розгляд клопотань засуджених, їх захисників, законного представника, а також інших осіб, які безпосередньо звернулися до суду; 2) розгляд подань прокурора, органу або установи виконання покарань. При цьому подання щодо умовно-дострокового звільнення, заміни невідбутої частини покарання більш

м'яким, яке до суду внесли установа або орган виконання покарання, виходячи зі змісту ч. 4 ст. 539 КПК України, має бути погоджене зі спостережною комісією, і вона повинна бути викликаною на засідання суду, а в інших випадках – ні.

Виникає резонне питання: чому норми КК України, які містяться в ст. 81, 82, процесуально будуть реалізовуватися різними шляхами: звернення засуджених, їх захисників, законних представників, а також інших осіб, які безпосередньо звернулися до суду щодо умовно-дострокового звільнення, заміни невідбутої частини покарання більш м'яким, виходячи зі змісту п. 4 ст. 539 КПК України, не передбачають погодження зі спостережною комісією, а подання установ чи органів виконання покарання, які відають виконанням покарання або здійснюють контроль за поведінкою засуджених, має бути погоджено із спостережною комісією.

Висновки. У межах історико-правового дослідження важко дати відповідь на це питання, проте деякі висновки, що виникають з нашого минулого, можна зробити. Свідомо чи ні, сучасний законодавець розуміє, що без дієвої підтримки суспільства реалізувати запропоновану Концепцію державної політики у сфері реформування Державної пенітенціарної служби України неможливо, а тому пропонує розширити й урізноманітнити форми громадського контролю за виконанням покарань і, крім основної, спостережних комісій, яка панувала в колишньому СРСР, додати нову (стару) – соціальний патронаж. Саме суб'єкти соціального патронажу, згідно з Концепцією, повинні стати запорукою вдосконалення системи стимулювання засуджених до законслухняної поведінки та ресоціалізації шляхом запровадження поетапної зміни умов їх тримання, розроблення й впровадження системи критеріїв оцінювання ступенів виправлення засуджених.

У зв'язку із цим звернення до дослідження правових основ і практики виконання покарання в історичному аспекті є не лише бажаним, а й конче необхідним. Сучасна пенітенціарна система перебуває в стані пошуку якісно нового підходу до процесу її розвитку, який повинен обов'язково враховувати основні позитивні й негативні традиції вітчизняної практики. Адже це сприятиме формуванню концептуальних основ контролю громадськості за виконанням покарань в Україні, підвищенню рівня правової безпеки в суспільстві.

Список використаної літератури

1. Богданов М.А. Новая страница в истории институт условно-досрочного освобождения (февраль–октябрь 1917 г.) / М.А. Богданов // Вестник Владимирского юридического института. – 2010. – № 2. – С. 145–147.

2. Борьба с преступностью в Украинской ССР (1917–1925 гг.) / сост. П.П. Михайленко. – К. : Министерство охраны общественного порядка, 1966. – Т. 1. – 832 с.
3. Гогель С.К. О замене ссылки в Сибирь другим наказанием / С.К. Гогель // Журнал Министерства юстиции. – 1899. – № 9. – С. 85–129.
4. Детков М.Г. Содержание пенитенциарной политики Российского государства и ее реализация в системе исполнения уголовного наказания в виде лишения свободы в период 1917–1930 гг. – Домодедово : РИПК МВД России, 1992. – 192 с.
5. Кербер Е. Как советская власть борется с преступностью / под ред. В. Сорокина ; пер. с нем. Л.Г. Фогелевича. – М. : Гос. правовое изд-во, 1933. – 124 с.
6. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / під ред. : В.Ф. Бойко та ін. – 6-те вид., доп. – К. : А.С.К., 2000. – 1120 с.
7. Об условном досрочном освобождении // ПСЗРИ. – Собр. 3. – Т. XXIX (1909). – Отд. 1. – № 32241.
8. Об условном досрочном освобождении : Постановление Временного правительства от 1 августа 1917 г. // Собрание узаконений и распоряжений правительства. – Петроград : Издание правительства сената, 1917. – № 1326. – С. 2316–2319.
9. Пионтковский А.А. Условное освобождение. Уголовно-политическое исследование / А.А. Пионтковский. – Казань : Типо-лит. ун-та, 1900. – 251 с.
10. Положення про спостережні комісії : науково-практичний коментар / за заг. ред. Н.Г. Калашник, О.Г. Колба. – Луцьк : Вежа, 2005. – 220 с.
11. Положення про спостережні комісії при виконавчих комітетах місцевих рад народних депутатів УРСР // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1967. – № 10. – Ст. 89.
12. Постанови Пленуму Верховного Суду України "Про умовно-досрокове звільнення від відбування покарання і заміну невідбутої частини покарання більш м'яким" від 26 квітня 2002 р. № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://apelyucia.org.ua/node/8989>.
13. Про концепцію державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України : Указ Президента України від 08.11.2012 р. № 631/2012 // Урядовий кур'єр. – 2012. – № 209.
14. Тертишник В.М. Науково-практичний коментар до кримінально-процесуального кодексу України / В.М. Тертишник. – К. : А.С.К., 2007. – 1056 с.
15. Уголовно-исполнительный кодекс Украины : научно-практический комментарий / под ред. А.Ф. Степанюка. – Х. : Одиссей, 2006. – 600 с.
16. Фон-Резон А.К. Уголовное уложение: Краткое изложение главных положений его в сопоставлении с действующим правом / А.К. Фон-Резон. – СПб. : Издание А.Я. Конторовича, 1903. – 340 с.
17. Хрестоматія з історії пенітенціарної системи України (1911–1917). – К. : РВВ КІВС, 1998. – Т. 1. – Ч. 2. – 402 с.

Стаття надійшла до редакції 18.01.2013.

Пальченкова В.М. Повышение эффективности участия общественности в условно-досрочном освобождении: исторический опыт и современность

В статье на базе историко-правового исследования высказываются предложения по усовершенствованию концепции контроля общества за исполнением наказания, в частности условно-досрочного освобождения.

Ключевые слова: наблюдательная комиссия, наказание, пенитенциарная система, социальный патронат, условно-досрочное освобождение.

Palchenkova V. The greater effectiveness of public collaboration in conditional early discharge

In the article using historical and legal experience the author suggested to take measures to improve the public control thesis of the execution of the punishment, particularly in conditional early discharge.

Key words: supervisory committee, penalty, penitentiary system, social patronage conditional early discharge.